

MEMORIALISTICĂ/MEMOIRS

IMAGINEA TRĂITĂ A EROULUI

Nicolae CREȚU*

Keywords: the Great War, testimony, the daily life of the fighters, sobriety of style.

Trăim într-o Românie a memoriei precare; nu a tuturor, dar din păcate nici a unei neglijabile „minorități”. Și „amneziile” sau, și mai rău, deformările, perversitatea cu moft, prostul nărav al tâmpei zeflemisiri, când lovesc memoria noastră istorică, în loc să fie judecate neiertător, cu asprimea cuvenită apucăturilor și delictelor cu atât mai grave cu cât ele ținesc liantul comunitar suprem, cel național, sunt tratate cu o indulgență și o vinovată tăcere, lașe și conformiste, cu nepăsare odioasă. Secolul scurs de la Marele Război încoace riscă să transforme, în mintea unora amărăciunile, pierderile și jertfele legate de el în cvasi-abstracție de manual școlar slab.

Ce remediu mai substanțial și mai eficient, împotriva unei atare rușinoase uitări, s-ar putea găsi decât să ascultăm de peste timp glasurile aceluia care au trăit concretul imediat, cotidian, al vremilor, al situațiilor și experiențelor la „prezent”, încă neînghițite de „rezumatul” incolor și fad al vreunei biete fraze însemnător lipsită până și de cea mai timidă vibrație evocatoare?

Ne vindecă somnolența călduță a distanței istorice, mai cu seamă jurnalele de război ale unor „simpli combatanți”, atâtea cât ne sunt accesibile „mai vechi”, reeditate, dar și mai recent ieșite la iveală și date – pe calea tiparului – circulației și audienței publice?

O astfel de carte este *Note de război*, purtând semnătura celui care le-a așternut în pagini de caiet de front, mereu la purtător, **Ioan R. Marinescu**, rezervistul sublocotenent care avea să cadă ucis la nici 23 de ani. Și complementar, și pe cea a nepoatei de frate a eroului, **Irina Nelson**, născută Irina Mariana Marinescu, căreia ediția îi datorează mai mult decât o obișnuită îngrijire pentru tipar a textului, așa cum urmează să vedem. O carte apărută la „Junimea” ieșeană, 2016, în colecția editorială „Memoria clepsidrei”, la un veac de la războiul evocat și în prag de Centenar al României Mari, întregită cu preț de suferințe și sânge.

Nu te aștepți, firește, de la asemenea pagini de *note*, și încă de *război* la migălire stilistică (vânând „efecte”, afișând vreun narcisism calofil), nici la mai știu eu ce „proză” reflexivă, meditativă (gândul nu e absent, dar prezența lui e nucleică, fără dilatări și diluții discursive). Dacă s-ar fi cedat unor astfel de discursuri, de ispite, compromisă ar fi fost, ca rezultat, tocmai valoarea cea mai de preț a însemnărilor de la o zi la alta: și anume, cea de *mărturie* liminară, „la cald”, preferabil chiar cu stângăcii eventuale, dar fără nimic de natură să-i știrbească austeră ei înfățișare și „dicțiune” imediată, fără răgazuri de tihnită elaborare, „șlefuire”. Primează valența de document omenesc și nu altceva. Și cam ce *se notează* în mod obișnuit? Evident, un cotidian de campanie militară: marșuri și popasuri, ordine și contraordine, emoții de stări trăite, atacuri și înaintări, dar și eșecuri și retrageri, așadar secvențe de „flux și reflux” ale situației frontului, din când în când și mici crâmpie de amintiri, întoarceri ale gândului și inimii militarului de „acum” către cei de acasă (și de „atunci”), întrebări lăuntrice, speranțe, neliniști și temeri, în repede lor succesiune, combatere și relativizare reciprocă, măsurată lucid, realist, rezonabil. Intrarea în Transilvania

* Profesor univ. dr., Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași.

își asociază imaginile prinse cu ochi de *combatant*, telegrafic, fără răsfățuri descriptive, literaturizante: „*case devastate, haine militare aruncate, dezastru neînchipuit, pe marginea șoselei mormântul plin de flori al primului soldat căzut.*” Atât, eliptic, în viteza mișcării înainte. Impresia nu se decolorează apos: „*Femeile, bătrânii și copiii ne primesc făcându-și cruce și plângând.*” Sau: „*Ce sate frumoase și bogate (fie ele românești sau săsești).*” Câte o scurtă notație căreia tocmai *brevitas* îi potențează ecoul amar: „*casele românești sunt arse de unguri*”, dureros adevăr lapidar.

Recurența detaliilor prozaice, minore poate din unghiul lecturii, însă cu pecetea lor de real, al ceasurilor și zilelor de efort, căldura, greutatea raniței, bombardată de avioane germane, dormitul pe mindire de paie... Nimic cosmetizat eroic, nici înfrumusețat literar, nici urâțit, peste tot semne de condei onest. Observația atentă la *stările* celorlalți, împletită cu cealaltă, *de sine*: „*dureri (...) de cap, de stomac, de inimă – mai ales pentru cei scumpi – ce nu-mi mai ies din gând*” sau „*Mi se rupe inima aducându-mi aminte de plecarea mea de acasă*”, cu sugestia discretă a unei solidarități umane de temelie: „*Camarazii îngrijorați privesc în pământ și gândesc la cei de acasă. Nimeni nu știe ce va fi mâine cu noi.*” Un atare fond grav, atât de universal omenesc nu are nevoie de sublinieri apăsată, încărcare ce i-ar strica, desigur. „*Ne-am mai spus unii altora ce ne doare și ne-am înfrățit mai strâns într-un mănunchiu frumos pecare împrejurările grele nu-l vor desprinde niciodată.*” Ceremoniile, festivitățile, retorica de război nu duc la exaltări, așa după cum, de pildă, slujba religioasă de prag al campaniei: „*Multă evlavie și tristețe. Ce necunoscut ni se deschide în față?*”, „*niște duduul mă încarcă cu flori. Mă impresionează puțin*”.

Imaginea altora despărțindu-se de ai lor din familie ricoșează: „*Eu n-am pe nimeni*”. Dispoziția oamenilor, soldați și ofițeri, poartă amprenta știrilor, a valurilor, când de „*vești rele de pe frontul de sud*”, când invers, tonusul „*veștilor bune*” e normal, de un atare context depinde și valoarea de sens a ceea ce trăiesc ei. Și se întâmplă sau li se va întâmpla lor. Cuvântului îmbărbătător, de comandant cu autoritate și competență, i se prețuiesc accentele de „*avânt și entuziasm nebunesc*”, dar fără elocință teatrală, decise de context. Nici vorbă de semne ale vreunui fanatism războinic, nu: „*vremurile bune de acasă*” nu sunt uitate pentru vreo „*poză*” modelată de ostentativ patos eroic. Da, Turtucaia și pierderile României acolo, crimele de război trezesc „*o sete nebună de a zdrobi pe bulgari*”, dar e o reacție de înțeles. La gândul atrocităților (mâini tăiate, ochi scoși): „*decât prizonier, mai bine mort.*” Lașitățile nu sunt vehement „*înfierate*”, ci sobru, mai mult implicit respinse, în război toți combatanții „*depind unii de alții*”, iată un *adevăr trăit*, nu abstracția unei idei sau a unei „*litere*” de regulament militar sec.

Sunt și secvențe care captează bine detalii de atmosferă, altele de situație sângeroasă, frapantă: „*Căruțe, cai, furgoane de furaje, biciclete, bucătării*”, un galop enumerativ de tablou al „*bivuacului de război*”, corturile, „*ceaiul cald și dătător de viață*”, altundeva „*un trup cu intestinele ieșite afară sau o țeastă zdrobită monstruos*”, mândria legitimă pentru „*felul viteaz în care am știut să ne facem datoria*”, la laudele aduse de superiori, meritate, și revers: „*Priveștiștea soldaților mutilați e îngrozitoare. Simțim cu toții că aici ne va fi mormântul*”. Sunt semne de luptă, atacuri și înțeleștări, retrageri etc., dar nu se exagerează dramatico-patetic: „*foc ucigător, soldați ce cad ca snopi, strigându-și nevestele și copilașii, strângerea din dinți a celui care se vede, alături de ai săi*”, „*fără măcar un singur tun, iar ei au regimente întregi de tunuri și ne distrug*”, „*câte o pasă a descurajării de moarte*”, sobre îndemnuri pentru sine, „*nu mulți vor scăpa morții*”, „*Dar în fine curaj și mereu înainte! E singurul strigăt pe care resemnarea ni-l impune.*”

Acesta e *tonul lăuntric* al unui eroism fără paradă și nu-i lipsește nici accentul atât de uman al nevoii de, fie și iluzorie, profeție cerească: „*convingerea că glonțului i-e frică să mă atingă*” ba chiar se vedea „*că Dumnezeu nu vrea să ne piardă.*” Dar până la Dumnezeu mai aproape sunt ceilalți combatanți, toți înfruntând aceleași riscuri și necazuri: „*pătruns de frig și*

zgoduit de fiorii morții”, „refugiul luptelor e căutat într-o solidaritate și apropiere omenească dementă?”, „Noaptea e rece și întunecată (...) ne îngrămădim unii în alții, ne învelim bine și ne încălzim” aduce aminte de *ultima noapte* (...) a lui Camil Petrescu.

Războiul e și o școală și test al omeniei: luminosul portret al locotenentului Roznovanu vs. „demența războinică” a „sbirului de căpitan Mărășanu” cu *pedagogia* lui contondentă. Dar vinovățiile acelea înalte ale unor comandanți incapabili și al ordinelor date de ei?

Note de război, cele scrise de Ioan R. Marinescu, apar în montajul datorat doamnei Irina Nelson (n. Marinescu) într-un „discurs” revelator cu surse ce largesc și îmbogățesc rama de ansamblu a întinderii noastre (*Averescu, Emilian Ionescu, Pr. Mușățeanu*, din care se rezumă sau se citează, plus istoricul american *Glenn E. Torrey*, un adevărat și reputat consultant al *nepotei-editor*).

Rezultatul: o mărturie – *autoportret eroic și nezmotos, exemplară, cu imagine trăită a începutului de Mare Război*, datorată tuturor celor amintiți deja, inclusiv redactorului *Gabriel Mardareși* (din *off*) inginerului *Mihai Caba*.

De citit pentru oricine simte și gândește românește, fără a uita sau abstractiza *jertfele eroice de acum un veac*.

Nimic mai normal, în final, decât să le mulțumim tuturor acestor ostenitori într-un altfel de „război”, cel împotriva „amneziei” și inculturii, a lipsei de (atât de necesară) *memorie istorică vie* și prețuire *in aeternum* făuritorilor eroici ai României Mari. Să învățăm, aș zice, din această carte, noi toți, să ne citim istoria adevărată, altfel decât expedită în fraze seci și inerte: și anume, s-o „citim” nu doar cu ochii, ci și cu sufletul și inima deschisă către românii de atunci, de acum un secol, așa cum a parcurs și înnobilat și mai mult acele *note de război* românce *Irina Nelson* (n. *Marinescu*), nu doar cu *respect*, ci și cu „nemărginită milă” venite din gândul-sentiment la jertfa *supremă* a tânărului *sublocotenent (r) Ioan R. Marinescu*, căzut la nici 23 de ani pentru *viitoarea Românie Mare*.

L'IMAGE VÉCUE DU HÉROS

Les *Notes de guerre* de Ioan R. Marinescu (Editions Junimea, Jassy, 2016): un vrai témoignage du quotidien d'une campagne militaire telle celle d'il y a un siècle, pour l'armée roumaine du temps. L'immédiat des marches et du bivouac, de l'effort et des privations, des réussites et des échecs... Le sang, la mort, la tension intérieure, l'espoir. Aucun accent gonflé ou belliqueux, ni « littéraire », une écriture qui ne trahit par rien la vérité et le concret d'un vécu capté ainsi avec l'honnêteté naturelle, d'autant plus émouvante, alliée avec toutes les autres qualités. C'est l'aveu (scellé par la mort) de quelqu'un qui vivait, comme tant d'autres camarades, à son insu, l'héroïsme discret et efficace d'un apport réel à l'histoire en marche vers La Grande Roumanie.